

УДК 159.9:316.614

DOI <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2024-4-9>

ЗНАЧУЩІСТЬ ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ В ПЕРІОД РАННЬОЇ ДОРОСЛОСТІ

Лисенко Людмила Миколаївна,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри психології

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ORCID ID: 0000-0003-1395-9715

Якименко Вікторія Миколаївна,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

факультету соціальних і поведінкових наук, спеціальність «Психологія»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

У статті представлено результати дослідження проблеми формування шлюбно-сімейних цінностей в осіб у період ранньої дорослості. Цінності сімейного життя є інтегрованим утворенням, що включає позитивну мотивацію до створення сім'ї, розвиток якостей сім'янина, емпатійних якостей, які дають змогу розуміти партнера і створити конструктивну поведінку у взаєминах. Сімейні цінності являють собою сукупність уявлень, що здійснює вплив на вибір організації сімейного життя, способів життєдіяльності та взаємодії, які схвалюються чи культивуються в сімейному середовищі. У сучасному суспільстві з'являються тенденції до створення альтернативних моделей сім'ї, змінюється сенс цінностей, що зумовлює актуальність проблеми.

За результатами проведених психодіагностичних методик під час аналізу даних визначено домінування таких життєвих цінностей, як саморозвиток, духовне задоволення й власний престиж. Одержані дані свідчать, що система цінностей у групі досліджуваних є досить розвиненою, що підтверджує позитивні тенденції формування особистості, зрілості й готовності молодих людей до сімейного життя.

На основі аналізу результатів дослідження за методикою «Рольові очікування та домагання» можна зазначити, що вагоме значення для успішної побудови подружніх стосунків мають показники особистісної ідентичності, певної спільності інтересів і важливою є підтримка в сім'ї, що підтверджується високими показниками за емоційно-психотерапевтичною шкалою. Значущою в сімейному житті є господарсько-побутова сфера, орієнтована на високі очікування в галузі побудови сімейних стосунків.

На основі проведеного дослідження з теми особливостей шлюбно-сімейних цінностей можна пояснити механізми її впливу на становлення особистості молодих людей і розробити рекомендації із цієї проблематики.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, цінності сімейного життя, рання дорослість, готовність до сімейного життя, сімейна сфера.

Lysenko Lyudmila, Yakimenko Viktoriya. Significance of marital and family values in the formation of personality during early adulthood

The article presents the results of a study of the problem of the formation of marriage and family values in individuals in early adulthood. The values of family life are an integrated formation that includes positive motivation to create a family, the development of family qualities, empathetic qualities that allow understanding a partner and creating constructive behavior in relationships. Family values are a set of ideas that influence the choice of family life organization, ways of life and interaction that are approved or cultivated in the family environment.

According to the results of the psychodiagnostic methods, when analyzing data on life value scales, the dominance of such values as self-development, spiritual satisfaction and own prestige was determined. The data obtained indicate that the system of values in the group of subjects is sufficiently developed, which confirms the positive trends in the formation of personality, maturity and readiness of young people for family life.

Based on the analysis of the results of the study using the "Role Expectations and Demands" method, it can be noted that indicators of personal identity, a certain commonality of interests, and support in the family are important

for the successful construction of marital relations, which is confirmed by high indicators on the emotional-psychotherapeutic scale. The economic and domestic sphere is significant in family life, which is oriented towards high expectations in this area of building family relations.

Based on the research conducted on the topic of the problem of marital and family values, it is possible to explain the mechanisms of influence on the formation of the personality of young people and develop recommendations to help adapt to the new socio-economic situation.

Key words: value orientations, values of family life, early adulthood, readiness for family life, family sphere.

Вступ

Актуальність вивчення проблеми формування шлюбно-сімейних цінностей зумовлено становленням нових стандартів і соціального ставлення до цієї системи стосунків, а також сенситивністю вікового періоду ранньої дорослості до створення власних сімей. Для молоді орієнтація на шлюб і сім'ю є одним із провідних чинників, який у майбутньому є регулятором стосунків і визначає ставлення до сім'ї та соціуму загалом. Формування ціннісних орієнтацій сприяє становленню особистості й відіграє важливу роль у регуляції поведінки.

Вивченням ціннісних орієнтацій студентської молоді займалися Н.Є. Бондар, В.В. Павленко, Т.І. Піроженко, О.В. Сазонова, С.Є. Сосніхіна й інші науковці. У низці досліджень зазначається, що період ранньої дорослості є сенситивним до утворення ціннісних орієнтацій, становлення закономірностей, які є показником власної життєвої позиції [2; 4].

Базуючись на аналізі досліджень представників різних наукових підходів щодо визначення цінностей, варто зазначити, що ця система є механізмом побудови нової культури й сенсу життя людини, що має тісний зв'язок із культурою суспільства, проявами громадського життя. Особистий досвід людини, результати пізнання світу, суспільні традиції, соціальний статус є необхідними для формування системи цінностей. Саме в процесі інтеграції попередніх переконань із новим досвідом і новими переконаннями, взаєминами з іншими людьми, переживанням певного емоційного ставлення до них і відбувається становлення системи цінностей [5].

Усвідомлені та сталі ціннісні орієнтації мають регульовальний, мотивувальний вплив, сприяють досягненню життєвих цілей, пошуку способів їх досягнення. Якщо в людини є конфлікт цілей, суперечність, недостатній розвиток системи ціннісної сфери, це може бути причиною непослідовності, інфантильності, невизначеності сенсу життя, відсутністю зразків для наслідування [2].

Мета дослідження – проаналізувати й експериментально дослідити особливості шлюбно-сімейних цінностей особистості в період ранньої дорослості.

Впливовими чинниками на формування цінностей сім'ї в молодих людей є традиції батьківської родини, які визначаються ще з дитинства. У батьківській сім'ї відбувається засвоєння життєвих цінностей, моделей поведінки, соціальних очікувань. Е. Маккобі вважає, що тривалість батьківського впливу визначається міцністю їхніх взаємин із дитиною, ступенем поваги батьків до її особистості, наявністю довіри між членами сім'ї [7].

Г.І. Меднікова зазначає, що в процесі становлення зрілості в юнацькому віці такі особистісні утворення, як ціннісні орієнтації та захисні механізми, є основою для побудови життєвого простору людини [1].

У дослідженнях Т.С. Яценко з проблеми вивчення цінностей зазначається, що усвідомлювані цінності не завжди визначають поведінку людини в соціумі, при цьому зосереджується увага на відмінностях за результатами дій, які можуть суперечити декларованим цілям і цінностям [6].

Аналіз підходів до розуміння сімейних цінностей дає можливість зробити висновок, що в сучасному суспільстві сім'я є сполучним елементом між соціумом та індивідом, відбулися переосмислення цінностей сім'ї, з'явилися альтернативні моделі сім'ї.

Методи та дослідження

Для вирішення дослідницьких завдань використано такі психодіагностичні методики, як «Морфологічний тест життєвих цінностей» (В.Ф. Сопов, Л.В. Карпушин); опитувальник «Рольові очікування та домагання» (А.Н. Волкова). Методика «Морфологічний тест життєвих цінностей» (МТЖЦ) спрямована на вивчення мотиваційно-ціннісної структури особистості. Сутність терміна «цінність» пояснюється як певна значущість, що є життєво важливою, як ставлення суб'єкта до явища, життєвого факту. Унікальність людини формується на основі ставлень до основних цінностей, що є визнаними в суспільстві. Реалізація термінальних цінностей здійснюється по-різному, залежно від значущості життєвої сфери. Провідними життєвими сферами можна визначити такі: професійне життя; освіту; сімейне життя; суспільну активність; захоплення й інтереси; фізичну активність. До структури морфологічного тесту життєвих цінностей входить 112 тверджень, які потрібно оцінити, і шкала достовірності прояву в людини бажання до соціального схвалення вчинків. Обробка й інтерпретація результатів проводяться в декілька етапів за шкалами життєвих цінностей: саморозвиток; духовне задоволення; креативність; активні соціальні контакти; власний престиж; матеріальний статус; досягнення; збереження власної індивідуальності.

Методика «Рольові очікування та домагання» спрямована на уточнення уявлень людей про бажаний розподіл ролей у подружній парі, про реалізацію сімейних функцій, рольових очікувань і домагань щодо батьківських обов'язків, професійних інтересів, зовнішньої привабливості, моральної та емоційної підтримки. Діагностику можна проводити як з одруженими досліджуваними, так неодруженими. Методика включає 36 тверджень як у чоловічому, так і в жіночому варіанті. До структури методики входить сім шкал: це шкала установок людини на особистісну ідентифікацію з партнером; шкала показників установок людини на реалізацію господарсько-побутових потреб у сім'ї; шкала готовності до виконання батьківських обов'язків; шкала значущості зовнішньої соціальної активності для стабільності сімейних стосунків; шкала значущості емоційно-психотерапевтичної функції шлюбу; шкала значущості сексуальних стосунків; шкала, яка відображає установку на значущість зовнішнього вигляду партнера. Обробка результатів здійснюється шляхом підрахунку балів відповідно до ключа, з подальшим аналізом індивідуальних показників шкали сімейних цінностей, рольових очікувань і домагань. За шкалою можна отримати бали в діапазоні від 0 до 9. Результати підрахунку дають характеристику уявлень людини про ієрархію сімейних цінностей. Чим вищі показники балів за шкалою сімейних цінностей, тим більш значущою в житті є сім'я.

Експериментальне дослідження проводили в онлайн-форматі, з використанням програмного забезпечення Google Forms. Вибірку дослідження становили 40 осіб віком від 20 до 25 років.

Результати

За результатами аналізу отриманих даних методики «Морфологічний тест життєвих цінностей» у шкалі життєвих цінностей визначено домінування таких цінностей, як досягнення, розвиток себе, духовне задоволення та власний престиж. Так, у 70,6% учасників дослідження визначено високі показники цінності «досягнення», що свідчить про прагнення до досягнень результативності в різних сферах і періоди життя. Для 61,8% досліджуваних характерні високі показники цінності до саморозвитку й самовдосконалення, що свідчить про розвиток таких рис, як відповідальність, компетентність у справах, толерантність щодо ставлення до інших людей і вимогливе ставлення до себе. Такі показники можуть свідчити про необхідність розвитку таких якостей саме в молоді, коли є важливим самопізнання власних сильних сторін особистості, розвиток необхідних професійних компетентностей, і якостей, необхідних для сімейного життя. У 53,7% учасників дослідження високі показники розвитку «духовного задоволення». Показники на високому рівні свідчать про отримання морального задоволення в усіх сферах функціонування: професійній, сімейній, особистісній. Показники цінності «власний престиж» у 49,8% молодих людей мають високий рівень, що свідчить про прагнення до соці-

ального схвалення, самовпевненості, визнання. У досліджуваних за виражених показників за цим критерієм це може бути причиною конфліктів у сімейному житті, як провідні риси таких людей є самонадійність і категоричність у ситуаціях взаємодії та конфліктних ситуаціях. В осіб із низькими показниками можуть бути такі прояви поведінки, як уникнення невдач, відсутність домагань на лідерство, поступливість.

На основі інтерпретації даних за шкалами життєвих сфер можна зазначити, що цінність професійної сфери життя в 3,5% досліджуваних представлена на низькому рівні, що говорить про її незначущість на цьому етапі життя для людини. Для 51,1% ця сфера має середнє значення. Це може бути пов'язано з тим, що досліджувані на цьому етапі є студентами й тільки здобувають професію. Для 45,4% досліджуваних професійна сфера має вагомє значення. Такі люди віддають багато часу своїй роботі, уважають, що ця сфера є найголовнішим змістом життя. Цінності у сфері освіти в 10,3% учасників дослідження виражені на низькому рівні, що свідчить про недостатню її значущість. У 49,6% молодих людей наявні показники середнього значення. Для 40,1% ця сфера має велике значення, для них важливо поглиблювати свої знання, розвиватися, здобувати нові компетенції та постійно навчатися. Цінності, пов'язані із сімейною сферою, мають низькі показники в 3,2% досліджуваних. Для 37,6% досліджуваних ця сфера має середню значущість, для 59,2% досліджуваних сімейна сфера має велике значення. Такі люди прагнуть віддавати багато часу й сил вирішенню сімейних проблем, уважаючи, що головне в житті – щастя родини. Цінності суспільної сфери, що пов'язані з активністю в суспільному житті, мають низьку значущість у 10,3% досліджуваних, для 62,7% досліджуваних вона має середнє значення, для 27,0% суспільна сфера є значущою. Цінності зі сфери дозвілля для 5,2% досліджуваних мають низьке значення. Для 52,7% ця сфера має середню міру прояву, а в 42,1% досліджуваних є бажання віддавати весь свій вільний час власному захопленню, вони вважають, що без цього життя людини не повноцінне. Цінності, що пов'язані з фізичною сферою, мають низьке значення для 8,6% досліджуваних жінок, 49,8% досліджуваних мають середнє вираження цієї сфери, для 41,9% ця сфера має велике значення.

Проаналізувавши розвиток життєвих цінностей сімейної сфери, ми отримали такі результати. За показниками цінностей «саморозвиток» і «духовне задоволення» низькі показники відсутні. Одержані дані свідчать, що система цінностей у групі досліджуваних є досить розвиненою, що підтверджує позитивні тенденції формування особистості, зрілості й готовності молодих людей до сімейного життя.

Цінність «саморозвиток» у 22,6% досліджуваних представлена на середньому рівні, 77,4% досліджуваних мають високий розвиток цієї цінності в сімейній сфері. Такі показники свідчать про прагнення людини змінювати на краще особливості власного характеру, особистості й сімейного життя, зацікавленість в інформації та оцінюванні власних особистісних особливостей. Цінність «духовне задоволення» має середнє значення для 23,7% досліджуваних. Це свідчить про деяку прив'язку до соціальних норм і стереотипів, бажання дотримуватися їх у власному житті. Мотивами одруження можуть бути зовнішні стандарти та прагнення їм відповідати. Для 76,3% ця цінність має велике значення. За вираженості цієї цінності притаманним є прагнення до глибокого взаєморозуміння з усіма членами родини, духовна близькість із ними. У подружньому житті вони передусім цінують кохання, уважають його головною умовою сімейного благополуччя. Креативність для 2,8% досліджуваних має низьке значення, серед них переважно жінки, тобто вони намагаються зберегти консервативні традиції, норми та правила сімейного життя, що в деяких випадках може призвести до конфліктів у подружжі. У 43,5% досліджуваних креативність представлена на середньому рівні, що свідчить не лише про деяку прив'язку до консерватизму, а й про бажання вносити зміни в сімейні традиції та норми. Для 53,7% досліджуваних цінність має велике значення, що говорить про прагнення до змін у сімейному житті, привнесення чогось нового, що може бути позитивним моментом для всієї родини. Цінність «соціальні контакти» для 7,1% досліджуваних має низьке значення,

що свідчить про прагнення людини до індивідуального спілкування в родині та звуження контактів поза нею, неузгодженість ролей у сім'ї. Для 40,5% молодих людей цінність має середнє значення. Для таких людей характерне часткове розподілення ролей і функцій між чоловіком і дружиною. Для 52,4% досліджуваних пріоритетна ця цінність, що може проявлятися в розподілі ролей і функцій у сім'ї, структурованості у взаєминах, цінності активних словесних методів у вихованні дітей і взаємодії з метою взаєморозуміння між членами родини. Цінність за показником «власний престиж» для 3,0% досліджуваних має низьке вираження, що свідчить про те, що людина не потребує схвалення своїх вчинків у сімейній сфері або ця сфера для неї зовсім не важлива. Для 43,6% досліджуваних власний престиж у родині має середнє значення, що свідчить про намагання людини будувати так сімейне життя, щоб деякою мірою отримати визнання з боку навколишніх. Але такі люди цінують і престиж інших членів родини, і їх самих. Така тенденція розвитку взаємин у сім'ї є сприятливою для встановлення доброго сімейного клімату. Для 53,4% досліджуваних власний престиж у сім'ї має велике значення, що говорить про зацікавленість у поглядах щодо різних аспектів сімейного життя. Такі люди інколи проявляють упертість і наполягання на своєму у взаєминах, що може мати негативні наслідки для подружнього життя й для створення родини. Цінність «досягнення» для 2,6% досліджуваних є не важливою, що свідчить про намагання поступитися головним місцем у сімейному житті. Для 26,6% досліджуваних це має середнє значення. Для 70,8% молодих людей досягнення в сімейній сфері має велике значення, що проявляється в намаганні досягати реальних результатів у родинному житті, порівнювати досягнення власної родини з іншими задля першості у взаєминах і вихованні. Ця тенденція може мати негативні наслідки, коли людина із сімейного життя починає створювати перегони й зовсім забуває про сім'ю. Цінності «матеріальний статус» і «збереження індивідуальності» в досліджуваних не мають низьких показників. Показник «матеріальний статус» у 15,8% досліджуваних має середнє значення, що свідчить про значення матеріального статку родини як другорядного та спрямованість на пошук інших основ для об'єднання родини, а це може бути перешкодою до гармонійних стосунків у родині, але може бути й позитивним фактором, якщо є виражені духовні складники. Для 84,2% досліджуваних ця цінність має велике значення, така перевага може бути пов'язана з тим, що в наш час більшість жінок вважає, що сімейне благополуччя полягає в доброму матеріальному забезпеченні родини. Цінність «збереження індивідуальності» в 33,2% досліджуваних представлена на середньому рівні, що свідчить про бажання будувати сімейне життя з урахуванням поглядів кожного її члена. Для сприятливого сімейного життя така тенденція є найкращою, коли береться до уваги й думка чоловіка, і думка дружини. Для 66,8% така цінність має дуже велике значення, що свідчить про прагнення людини будувати власне сімейне життя, орієнтуючись лише на власні переконання й погляди, що дуже часто викликає велику кількість суперечок у подружжі.

Проведено кореляційний аналіз між шкалами психодіагностичної методики «Морфологічний тест життєвих цінностей» за допомогою коефіцієнта Пірсона. Аналізуючи дані, можемо зазначити таке: є позитивна значуща кореляція між показниками «саморозвиток» і «професійна сфера» $r = 0,523$ на рівні значущості $p \leq 0,001$ і «сфера освіти», $r = 0,439$ на рівні значущості $p \leq 0,01$, що свідчить про актуальність цих сфер для молоді й роль цінностей у цій сфері. За показниками «духовне задоволення» та «значущі життєві сфери» позитивний кореляційний зв'язок, але незначний. Показник креативності та сфери освіти має позитивний кореляційний зв'язок $r = 0,325$ на рівні значущості $p \leq 0,05$. За рештою показників також позитивний кореляційний зв'язок, нижчий за рівні значущості. Життєві цінності, пов'язані з «активними соціальними контактами», корелюють на рівні значущості $p \leq 0,01$ з «професійною сферою» $r = 0,349$, на рівні $p \leq 0,05$ зі «сферою освіти» $r = 0,338$ і «суспільною сферою» $r = 0,290$. Показники «високого матеріального статусу» мають кореляційний зв'язок із «професійною сферою» $r = 0,584$, $p \leq 0,01$ «сімейною сферою» $r = 0,468$ і суспільною сферою $r = 0,375$ на рівні зна-

чущості $p \leq 0,05$. Щодо показників життєвої цінності «досягнення», то відзначаються високі показники кореляційного зв'язку з «професійною сферою» $r = 0,428$ $p \leq 0,05$ і «суспільною сферою» $r = 0,609$ на рівні статистичної значущості $p \leq 0,01$. Життєві цінності «збереження власної індивідуальності» корелюють із «суспільною сферою» та реалізацією особистості в соціумі, на рівні значущості $p \leq 0,05$, $r = 0,408$, що може свідчити про прагнення проявити свою унікальність і реалізувати власний особистісний потенціал.

За результатами аналізу отриманих даних за методикою «Рольові очікування та домагання» варто зазначити, що за всіма показниками шкал переважають високі показники, що свідчить про значущість сімейної сфери й ієрархії цінностей. Так, за шкалою особистісної ідентифікації з партнером у 81,4% молодих людей переважають високі показники, що свідчить про очікування щодо спільності інтересів, потреб, цінностей, способів проведення вільного часу. Такі показники є свідченням позитивної тенденції, що сприяє зміцненню родинних стосунків. Показники середнього значення за цією шкалою – у 18,6% досліджуваних. Низька вираженість показників відсутня. У 81,2% досліджуваних високі бали за шкалою емоційно-психотерапевтичної функції сім'ї, що свідчить про значущість для досліджуваних взаємної моральної та емоційної підтримки членів родини, орієнтації на шлюб як середовища, яке сприяє психологічній розрядці та стабілізації. 16,7% мають середні показники за цією шкалою, 2,1% – низькі. За шкалою готовності до виконання батьківсько-виховних обов'язків у 71,7% висока вираженість показників, що підтверджує значущість для досліджуваних ролі батька і матері в сім'ї. У 16,7% чоловіків і 13,3% жінок очікування перевищують домагання, що говорить про установку на більш активну позицію шлюбного партнера, аніж власну. Високі показники за шкалою зовнішньої привабливості мають 39,2% жінок і 31,6% чоловіків, що дає змогу говорити про високий ступінь орієнтації людини на сучасні зразки зовнішнього вигляду як власного, так і зовнішності свого партнера. 25,8% досліджуваних мають середню вираженість, 3,4% – низьку, причому 30% чоловіків і 18,3% жінок бажають мати зовнішньо привабливого партнера. У 16,7% чоловіків і 15% жінок домінує установка на власну привабливість, намагання красиво одягатися. За шкалою господарсько-побутові потреби в 61,7% досліджуваних наявні високі показники вираженості, що свідчить про високу значущість для молодих людей побутової організації в родині. Для 16,7% чоловіків і 13,3% жінок характерним є домінування очікувань над домаганнями, що говорить про очікування від партнера активного виконання побутових обов'язків. 20% чоловіків і 18,3% жінок мають установку на власну активну участь у веденні домашнього господарства. Високі показники за шкалою соціальної активності мають 32,4% чоловіків і 28,3% жінок, що свідчить про значимість для партнера позасімейних інтересів, які є основними цінностями в процесі міжособистісної взаємодії подружжя. 38,3% досліджуваних мають середні показники, 0,9% – низькі. У 10% чоловіків і 8,3% жінок очікування перевищують домагання, що свідчить про ступінь орієнтації людини на те, що її шлюбний партнер повинен мати серйозні професійні інтереси та грати активну суспільну роль. У 30% чоловіків і 31,7% жінок домагання перевищують очікування, тобто вони самі намагаються бути суспільно активними. Показники за інтимно-сексуальною шкалою свідчать про таке. У 18,3% чоловіків і 6,7% жінок низько виражені показники, що свідчить про недооцінку сексуальних стосунків у шлюбі. Це може мати негативні наслідки для створення родини. 28,3% чоловіків і 31,7% жінок мають середню вираженість, 3,3% чоловіків і 6,7% жінок – високу, тобто вони вважають, що сімейне щастя залежить від оцінювання людини як сексуального партнера. Така думка теж може мати негативні наслідки, тому що сексуальні взаємини відіграють важливу роль у шлюбі, але не головну.

На основі проведеного аналізу середніх значень за шкалами сімейних цінностей виявлено, що для учасників дослідження характерною є узгодженість цінностей у більшості сфер сімейного життя, зокрема за шкалами: особистісна ідентифікація з партнером, батьківська-виховна, господарсько-побутова, сфера соціальної активності, зовнішньої привабливості. Певна міра

неузгодженості визначається за показниками шкали інтимно-сексуальної сфери, що означає ймовірно різну значущість стосунків для партнерів. Щодо розподілу сімейних ролей, то очікування відповідальності за реалізацію виховання й догляду за дітьми покладено на жінок, які мають займатися моральним, соціальним вихованням і допомагати в навчанні. Очікування щодо формування культурних цінностей, інтересів, захоплень, ініціатив у сфері дозвілля розподіляється порівну.

Порівняльний кореляційний аналіз за методиками «Морфологічний тест життєвих цінностей» і «Рольові очікування та домагання» допоміг віднайти кореляційні зв'язки між «сімейною сферою» та «емоційно-психотерапевтичною функцією», достовірні на рівні $p \leq 0,05$, $r = 0,439$, що свідчить про тісний зв'язок між сімейними взаєминами й емоційною підтримкою кожного члена родини в уявленнях досліджуваних. Кореляційні зв'язки встановлено й щодо «сімейною сфери» та «батьківсько-виховної функції» $p \leq 0,01$, $r = 0,356$, що свідчить про ототожнення батьківства й виховання дитини в сімейній сфері.

Розроблено програму розвитку індивідуальних і сімейних цінностей у молоді, спрямовану на формування системи переконань і цінностей, які важливі для майбутньої сімейної системи; освоєння методів саморегуляції для побудови збалансованих, гармонійних і вдалих стосунків у подружній парі та сім'ї. Для молоді є важливими існування сімейних цінностей, які є емоційно значущими й надають інформацію про сімейний досвід. У ході програми учасники знайомляться з основами внутрішньосімейної взаємодії, прийнятним проявом емоцій; зі способами формування відвертої атмосфери в сім'ї; з правилами взаємодії в проблемних ситуаціях, базовими життєвими цінностями довіри, любові, родинного щастя, батьківства й виховання дітей.

Висновки

Загалом можна зазначити, що в досліджуваних у період ранньої дорослості, які проходять етап становлення в професійній і соціальній сферах, виражено високими є життєві цінності досягнень і реалізації в професійному плані, здобутті освіти, підготовці й освоєння професії. Тому реалізація в сімейній сфері поки що поступається, надається перевага освітній і професійній сферам. На основі аналізу результатів дослідження за методикою «Рольові очікування та домагання» можна зазначити, що вагоме значення для успішної побудови подружніх стосунків мають показники особистісної ідентичності, певної спільності інтересів, потреб і життєвих цінностей, важливою є підтримка в сім'ї, що підтверджується високими показниками за емоційно-психотерапевтичною шкалою. Значущою в сімейному житті є господарсько-побутова сфера, що має орієнтацію на високі очікування в цій сфері побудови сімейних стосунків. Важливими для досліджуваних є зовнішня привабливість, бажання відповідати сучасним тенденціям моди й мати партнера привабливої зовнішності. Щодо схильності рольових очікувань у реалізації батьківської виховної ролі, значущості інтимно-сексуальних стосунків і соціальної активності переважними є середні показники.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в реалізації програми розвитку індивідуальних і сімейних цінностей молоді в прикладних напрямках роботи психологів закладів освіти, удосконаленні й розширенні просвітницького напрямку роботи щодо значущості статусу інституту сім'ї.

Література:

1. Меднікова Г.І. Характеристика ціннісних орієнтацій студентів з різними особливостями ставлення до себе. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. Харків, 2018. С. 121–130.
2. Піроженко Т.І., Соловійова Л.І., Хартман О.Ю. Соціально значущі цінності в життєдіяльності. Київ : Слово, 2017.
3. Пісоцький В., Горянська А. Психічний розвиток та формування особистості в онтогенезі. Київ : КНТ, 2020. 144 с.

4. Сосніхіна С.Є. Особливості ціннісно-сислової сфери студентів з різним сімейним статусом. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Серія «Психологія»*. 2018. С. 237–249.
5. Якименко В.М., Лисенко Л.М. Значущість шлюбно-сімейних цінностей у формуванні особистості в період ранньої дорослості. *Вісник Освітньо-наукового центру сімейно-центрованих практик / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Вип. 3. Умань : Візаві, 2024. С. 110–113.*
6. Яценко Т.С. Активне соціально-психологічне навчання: теорія, процес, практика : навчальний посібник. Хмельницький : НАПВУ, 2002. 792 с.
7. Maccoby E.E., Mnookin R.H. *Dividing the Child: Social and Legal Dilemmas of Custody*. Harvard University Press, 1992. 369 p.